

УДК 377.1

О.В. Вознюк

ORCID id 0000-0002-4458-2386

СИСТЕМНО-ЦІЛЬОВИЙ АСПЕКТ ХОЛІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Еталонною освітньою системою є така система, яка інтегрально-комплексним чином реалізує триєдину мету: формування компетентного фахівця, патріота-громадянина та гармонійної особистості. Таким чином, найбільш повною й довершеною педагогічною моделлю має бути така холістична парадигма, котра забезпечить реалізацію (на теоретико-методологічному та практико-технологічному рівнях) вищезазначених цілей. Це можливо завдяки формуванню в учнівській молоді здатності до творчої діяльності (активності). Отже, творчість постає наріжною інтегральною метою освіти як системи та суспільного інституту.

Ключові слова: еталонна освітня система, міждисциплінарні дослідження, освітня парадигма, універсальна парадигма розвитку, формування фахівця, патріота та особистості, холістична парадигма освіти.

© Вознюк О.В., 2016

Сучасна наука як форма суспільної свідомості й прикладна галузь перетворення життя увійшла в критичний період свого розвитку. Останнє позначається на зміні наукової парадигми пізнання та освоєння світу. У зв'язку з цим потужний розвиток отримують комплексні дослідження, які інтегрують різні дослідницькі напрями та об'єднують у єдине узагальнююче дослідницьке поле факти, теорії, наукові підходи з різних галузей сучасного знання.

Ця тенденція стосується й освітньої системи, яка, як зазначає В.С. Лутай, незважаючи на певні досягнення в окремих напрямках, у цілому ще не має тієї конкретної концепції, котра відповідала б сучасній ситуації розвитку освіти у світі (Лутай В.С., 1996, с. 5–12).

Все це вимагає побудови холістичної педагогічної парадигми, яка б забезпечила впровадження в освітню галузь синтез знань, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків. Тим більше, що нині починають динамічно розвиватися комплексні транс- та міждисциплінарні науки (поява яких була зумовлена численними теоретичними проблемами, породженими інформаційним бумом та поширенням наукової спеціалізації), а саме: синергетика (особлива трансдисциплінарна рефлексія), акмеологія (наука про вершинні досягнення людини), освітологія,

педагогічна антропологія, а раніше — педологія (як синтез наук про людину, яка навчається й розвивається), антропософія (наука про людину, що виникла на перетині психології, теорій мистецтв, інтелекту, інформації, структурної лінгвістики), сугестопедія (педагогічний напрям, який використовує досягнення фізіології, медицини, психології, психотерапії, педагогіки), соціальна педагогіка (інтегрує соціальні й психолого-педагогічні дослідження), педагогічна синергетика (застосовує універсальні принципи синергетики — системність, цілісність, біфуркаційність та ін.), екологія (наука про природне середовище), психофізика (наука про паранормальні явища), симетрика, гомеостатика, еволюціоніка, біосиметрика, хронобіологія, космопсихобіологія, семантика, психосемантика, палеопсихологія (як синтез наук про людину та її космопланетарне оточення, включаючи біологію, антропологію, етнологію, філософію, психологію, медицину, культурологію) та ін.

Потужний розвиток отримує парадигмальний підхід в освіті, реалізований у працях українських науковців (В.П. Андрущенко, І.Д. Бега, В.Ю. Бикова, В.І. Бондара, С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна, В.В. Кизими, С.Ф. Клепка, К.В. Корсака, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, В.С. Лутая, Н.Г. Ничкало, В.О. Огнев'юка, В.В. Олійника, В.А. Рижка, М.І. Романенка,

В.В. Рибалка, В.А. Семиченка, С.О. Сисоєвої, О.В. Сухомлинської, Ю.І. Терещенка, Л.О. Хомич, Д.В. Чернилевського, А.В. Фурмана та ін.), у дослідженнях вчених ближнього (Ш.О. Амонашвілі, Б.О. Астафьева, Н.В. Бордовської, А.П. Валицької, Б.С. Гершунського, Ю.В. Громика, І.А. Колесникової, Г.Б. Корнетова, О.О. Кравцова, В.В. Краєвського, В.В. Кумаріна, І.Я. Лернера, Н.В. Маслової, О.М. Новікова, О.Г. Прикоти, В.М. Розіна, Н.С. Розова, Г.К. Селевка, Х.Г. Тхагапсоева, І.А. Тюпиної, Ю.Б. Тупталова, В.Д. Шадрікова, Г.П. Щедровицького й ін.) та дальнього зарубіжжя (Т. Куна, Дж. Агассі, С. Грофа, І. Лакатоса, К. Поппера, С. Тулміна, П. Фейерабенда, М. Финокьяро, Дж. Холтона та ін.).

Отже, завданням статті є побудова системно-цільових основ холистичної парадигми освіти, що постає актуальним та важливим питанням за сучасних соціокультурних умов.

Розглянемо *цільовий аспект холистичної парадигми освіти*. Аналіз державних освітніх документів України («Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті) (Закон України, 1996, с. 3–4; Національна доктрина, 2001, с. 4–5) та ін. дозволяє диференціювати три глобальні напрями педагогічного дослідження, пов'язані з трьома загальними цілями освіти. Йдеться про цілісний триєдиний розвиток: 1) гармонійної особистості як суб'єкта суспільно-особистісних цінностей; 2) громадянина як патріотичного суб'єкта; 3) компетентного фахівця як суб'єкта діяльності. Ці орієнтири відповідають і імперативам цивілізаційних змін українського суспільства — гаслами Помаранчевої революції в Україні (2004) були порядність, професіоналізм та патріотизм.

Зрозуміло, що цілісний розвиток людини передбачає нероздільний і комплексний розгляд цього процесу.

Системний аспект холистичної парадигми реалізується на основі загальної теорії систем Ю.О. Урманцева, побудованій на трьох універсальних властивостях (ізомеріях). Закон системних перебудов (який є системною універсалією і виявляє сім можливих фундаментальних типів систем) свідчить, що будь-який об'єкт як системна сутність перебудовується (перетворюється) шляхом зміни трьох базових характеристик світу — *кількості, якості, відносин* — між елементами або одним із можливих з'єднань цих ознак (ізомерій). Якщо якість позначити як А, відношення — В, кількість — С, то одержимо чотири додаткові з'єднання: АВ, АС, ВС, АВС. Таким чином отримуємо сім способів формування систем (яким підкорюються всі системні утворення світу): А, В, С, АВ, АС, ВС, АВС (Урманцев Ю.А., 1978, с. 5–33).

У графічному вигляді ця процедура набуває такого вигляду (рис. 1).

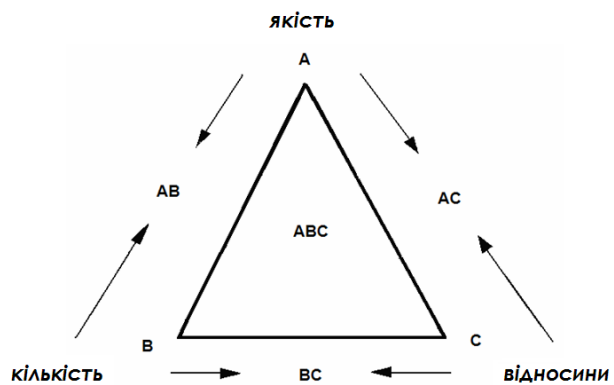

Рис. 1. Графічне вираження загальної теорії систем

Покажемо системну кореляцію деяких освітньо-педагогічних категорій відповідно до загальної теорії систем (рис. 2).

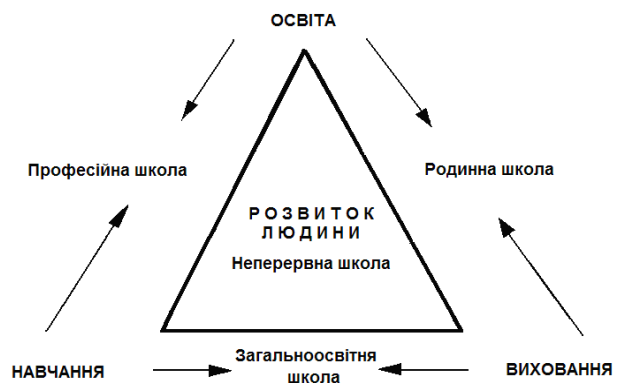

Рис. 2. Модель школи як суспільного інституту

Ключовими поняттями державної освітньої політики щодо мети освіти є всебічний, багатогранний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства та створення умов для її самореалізації як громадянина держави; спрямованість на формування таких аспектів особистості, як талант, розумові, фізичні, моральні якості, свідомість, інтегрованість у суспільне буття (творчий, культурний, освітній потенціал), кваліфікований, компетентний фахівець; формування покоління, що навчається впродовж життя; створення та розвиток цінностей громадянського суспільства.

Виходячи з викладеного вище, можна диференціювати три *глобальні педагогічні цілі розвитку людини* (які загалом відповідають трьом традиційним цілям уроку — освітній, виховній та розвивальній — і співвідносяться із трьома класичними суб'єктами колективного наукового пошуку — генератором ідей, ерудитом, критиком): гносеологічну — формування особистості через освіту як цілісну систему; праксеологічну — формування фахівця через навчання; аксіологічну — формування духовно-моральної патріотичної особистості через виховання.

Суттєво, що зазначений *фундаментальний триадний методологічний принцип* диференціації реальності, який ми розробляємо (Вознюк О.В., 2005, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2016), відповідає компетентнісному підходу до формування загальноєвропейського освітянського простору, відповідно до якого формування професійної компетентності майбутнього педагога здійснюється за трьома напрямками (фахова підготовка, методологічна культура, педагогічна творчість), що співвідноситься з *узагальненою класифікацією моделей сучасного фахівця*, яка, за А.А. Сбруєвою, містить такі моделі: 1) діяльності; 2) професійних характеристик; 3) розвитку (Сбруєва А.А., 2005, с. 159).

Отже, еталонною освітньою системою, яка відповідає еталонному ж освітньо-розвивальному середовищу, є така система, яка інтегрально-комплексним чином реалізує зазначену вище триєдину мету — формування фахівця, патріота та особистості. Таким чином, найбільш повною й довершеною педагогічною моделлю має бути така холистична парадигма, котра виражає (на теоретико-методологічному та практико-технологічному рівнях) зазначений вище висновок.

Ця модель може бути збагачена трьома стратегіями освоєння людиною світу, а також такими аспектами педагога, як особистість, фахівець, громадянин (рис. 3).

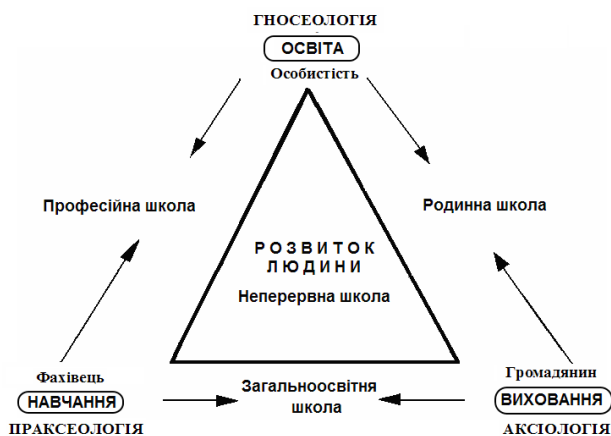

Рис. 3. Системна кореляція головних категорій педагогіки

Розглянемо основні шляхи формування гармонійної особистості, компетентного фахівця та громадянина.

Як свідчить аналіз наукових джерел та наші дослідження (Вознюк А.В., 2016), головним аспектом особистості як тотожної тільки собі унікальної вільної сутності постає свобода, що проявляється як внутрішня мотивація. Остання, згідно з психологічними дослідженнями, реалізується в так званій надситуативній творчій діяльності

(як способі трансцендування наявної життєвої ситуації). Тобто внутрішня мотивація, що звільняє людину від детермінації зовнішнього середовища, реалізує творчий акт, який є діяльністю, вільною від зовнішніх впливів, діяльністю заради самої діяльності (Кудрявцев В.Т., 1997, с. 16–20), подібно до «мистецтва заради мистецтва».

Так, В.А. Петровський стверджує, що в надситуативній активності активно-неадаптивного виходу людини за межі відомого і заданого проявляється суб'єктність, тенденція діяти у напрямі оцінки себе як носія вільної причинності (Петровський В.А., 1996, с. 91). Такий надситуативний мотив поведінки характеризується спонуканнями, які є надлишковими з погляду задоволення актуальних потреб і навіть можуть перебувати на протилежних полюсах, коли прийняття надситуативної цілі не виникає з безпосередніх вимог ситуації (Петровський В.А., 1992). Однак саме ці характеристики (вихід за межі потребово-ситуативної детермінації) й описують розвиток внутрішньої мотивації на ціннісному рівні.

Органічно пов'язаним з внутрішньою мотивацією і надситуативною активністю є феномен творчої діяльності: Д.Б. Богоявленська виявила, що творча активність не стимулюється ні зовнішніми чинниками, ні впливом внутрішніх оцінок, але характеризується виходом за межі заданої мети і високим рівнем креативності (Богоявленская Д.Б., 1983, с. 34–59).

Тому формування внутрішньої мотивації до певного виду діяльності впливає з розвитку творчої складової вихованця, коли формування (і розвиток) творчої особистості є головним механізмом кристалізації внутрішньої (самодетермінантної) мотивації поведінки людини, а творчість при цьому є виходом у сферу багатозначного, багатомірного розуміння реальності та її освоєння. Тобто творчість передбачає актуалізацію надситуативності як здатності суб'єкта долати принцип доцільності, виходити за межі «тут і зараз» (Кудрявцев В.Т., 1997, с. 33), як уміння бачити ціле раніше частин, трансцендувати, переборювати межу безпосередньої даності й використовувати у процесі реалізації механізму цілепокладання категорії потенційно-можливого, віртуального. Отже, саме творчість є наріжним чинником реалізації особистості людини, здатної до самодетермінації.

Важливо, що внутрішня мотивація формується на шляхах непрагматичної діяльності (якою і є творчість): експерименти Річарда де Чармса довели, що якщо людина отримує винагороду за роботу, яку вона виконує за власним бажанням, то внутрішня мотивація цієї діяльності буде слабшати; а якщо ж людина не винагороджується за нецікаву діяльність, то внутрішня мотивація до неї може парадоксальним чином посилюватися (Хекхаузен Х., 2003, с. 727).

Отже, творча активність реалізується принципово як непрагматична діяльність, не спрямована на отримання результатів.

Розглянемо основні аспекти формування компетентного фахівця. Тут можна погодитися із загальноприйнятою думкою, що вищим рівнем розвитку компетентності є здатність до творчості — творчого мислення та діяльності.

Для того щоб зрозуміти шляхи формування творчої діяльності, слід залучити потужний методологічний інструмент — універсальну парадигму розвитку, яку ми розвиваємо.

Універсальна парадигма розвитку виявляє універсальну схему будь-якого розвитку, що постає універсальною ж властивістю Всесвіту: теза—антитеза—синтез. Тріадна модель руху є універсальною моделлю реальності, фундаментальною характеристикою якої є рух, зміна, що здійснюється принципово як коливально-хвилястий процес, аналіз котрого на рівні найпростішої синусоїдальної моделі руху як тріадної сутності дозволяє побудувати «універсальну мову», що, на думку академіка Л.І. Мандельштама, дає можливість синтезувати універсальні знання (рис. 4).

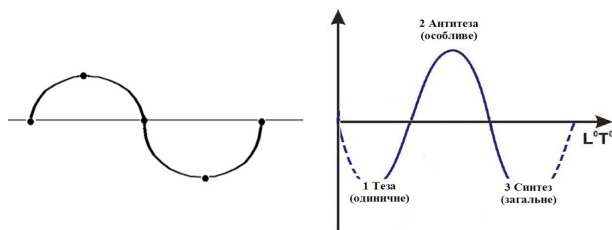

Рис. 4. Синусоїдальна модель руху

Структурно синусоїда — це єдність двох аспектів — висхідної та низхідної ланок хвилі, які діалектичним чином переходять одна в одну крізь точку максимуму (чи мінімуму) синусоїди. Таким чином, синусоїдальноподібна модель розвитку є тріадною пояснювальною моделлю розвитку реальності, зокрема й педагогічної.

Цю тріадність можна пояснити діалектичними побудовами Гегеля, який диференціює будь-яке поняття (і явище, що за ним стоїть) на три моменти, кожен з яких також розвивається на трійки (і так далі, до нескінченності). Але у цій безкінечній рекурсії є одна властивість, яка дозволяє розгорнути її у послідовний ланцюг: рух від першого до третього моменту — це не тільки заглиблення у суть поняття, але водночас і вихід за його межі, його самопереборення. В теорії пізнання це правило забезпечує якісні стрибки у розвитку наших уявлень про об'єкт. У контексті гегелівської онтології воно ж дозволяє Ідеї не просто нескінченно розпорозуватися на тріади, залишаючись незмінною, але самій розвиватися у напрямі від порожнечі й простоти до змістов-

ності, наповненості сенсом. Схематично рух у тріаді можна подати таким чином (рис. 5).

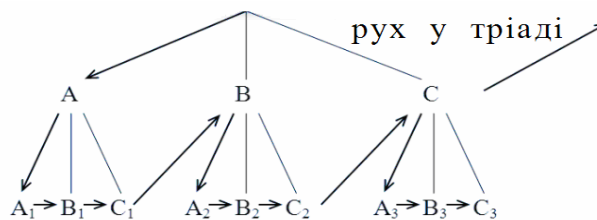

Рис. 5. Тріадна діалектична модель розвитку

Методологічний ресурс універсальної парадигми розвитку проілюстровано в таблиці 1.

Відповідно до універсальної парадигми розвитку можна говорити про універсальну модель розвитку форм діяльності.

(1) *Теза*: гра (діяльність, що не спрямована на досягнення прагматичних цілей та існує заради самої себе як суб'єкт-суб'єктний феномен, подібно «мистецтву заради мистецтва»). У більшості давніх (примітивних) співтовариств не існувало різкого кордону між працею і дозволям, коли перша могла супроводжуватися співами, розповідями казок.

(2) *Антитеза*: праця (цілеспрямована діяльність, спрямована на досягнення певних прагматичних цілей, яка виявляє суб'єкт-об'єктний інструментальний характер). Тільки у період промислової революції ми спостерігаємо диференціацію праці та дозволля, коли останнє почало пов'язуватися з неробочим часом.

(3) *Синтез*: творчість (суб'єкт-суб'єктний феномен — діяльність, що повторює гру, але на більш високому рівні розвитку, оскільки має характеристики як гри — спонтанної, самодетермінованої активності, так і праці — активності, яка виявляє певний практичний результат). У творчості праця та дозволля сполучаються, поєднуються.

Отже, творчість є вищим рівнем розвитку компетентного фахівця.

Розглянемо основні аспекти формування громадянина. Наш аналіз зазначеного процесу (Вознюк А.В., 2016, с. 56) дозволяє дійти висновку про те, що системотвірна якість громадянина пов'язана з його здатністю працювати у команді (колективі, співтоваристві).

При цьому найвищим рівнем розвитку життєвої активності людини постає творча праця. Одна з простих і ефективних умов перетворення праці на творчу активність — включення працівника у колективну трудову активність, в якій вигоду від праці отримує колектив, і тільки через нього згодом блага отримує кожна окрема людина («від кожного за здібностями, кожному за потребами»). Таким чином, істинна праця на благо колективу звільняє цю працю від прагматичної орієнтації, перетворюючи її на творчу активність.

УЗАГАЛЬНЕНА СХЕМА РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОСТІ

Етапність розвитку	Теза	Антитеза	Синтез
Форми буття матерії	простір	рух	час
Іпостасі Абсолюту	Бог-Отець	Бог-Син	Бог-Дух
Методологічні начала	принцип цілісності	принцип розвитку	принцип самоподібності
Типи цивілізацій	примітивні соціуми	традиційні соціуми	інформаційні соціуми
Етапи дорослості	дитина	доросла людини	зріла людина
Орієнтація у світі	ставлення до інших	діяльність	ставлення до себе
Модуси людини	громадянин	фахівець	особистість
Форми діяльності	гра (процес)	праця (продукт)	творчість (процес + продукт)
Розвиток індивіда	мотиваційна сфера	операційна сфера	інтегральна, творча сфера
Форми взаємодії	суб'єкт—суб'єкт	суб'єкт—об'єкт	суб'єкт—об'єкт—суб'єкт
Субстрат ВНД	права півкуля	ліва півкуля	півкульовий синтез
Етапи пізнання	чуттєво-конкретний	абстрактно-логічний	духовно-конкретний
Механізми пізнання	традукція	індукція / дедукція	інсайт
Шляхи пізнання	ірраціональний	раціональний	медитативний
Форми освіти	виховання	навчання	виховання + навчання
Форми впливу	ініціюючий	формувальний	творчий
Ролі вчителя	вчитель-священик	вчитель-фахівець	вчитель-особистість

Висновки. Триєдина мета розвитку людини — гармонійна особистість, компетентний фахівець, громадянин-патріот — реалізується у контексті холістичної освітньої парадигми завдяки формуванню в учнівській молоді здатності до творчої діяльності (активності). Отже, творчість постає наріжною інтегральною метою освіти як системи та суспільного інституту. Відповідно, можна

диференціювати три глобальні цілі освіти у контексті триєдиного розвитку: 1) гармонійна особистість як суб'єкт суспільно-особистісних цінностей; 2) громадянин як патріотичний суб'єкт; 3) компетентний фахівець як суб'єкт діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з розробкою конкретних технологічних основ холістичної парадигми освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. *Богоявленская Д.Б.* Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д.Б. Богоявленская. — Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ, 1983. — 173 с.
2. *Вознюк О.В.* Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика : монографія [Електронний ресурс] / О.В. Вознюк. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. — 708 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/9067/>
3. *Вознюк А.В.* Как возможен синтез знаний : монографія [Електронний ресурс] / А.В. Вознюк. — Житомир : Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2016. — 774 с.
4. *Вознюк А.В.* Интегральная концепция соматического и духовного здоровья личности : монографія [Електронний ресурс] / А.В. Вознюк. — Житомир : Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2013. — 716 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/10049/>
5. *Вознюк А.В.* Педагогическая синергетика : монографія [Електронний ресурс] / А.В. Вознюк. — Житомир : Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2012. — 812 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/9545/>
6. *Вознюк А.В.* Философские основания педагогической аксиоматики : монографія [Електронний ресурс] / А.В. Вознюк, А.А. Дубасенюк. — Житомир : Изд. ЖГУ им. И. Франко, 2011. — 564 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/5167/>
7. *Вознюк О.В.* Концепція цілісності як основа філософського синтезу знань [Електронний ресурс] / О.В. Вознюк. — Житомир : Рута-Волинь, 2005. — 388 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/19921/>

8. Вознюк О.В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід : монографія [Електронний ресурс] / О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. — 684 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/4073/>
9. Вознюк О.В. Нова парадигма моделювання та розвитку історико-педагогічного процесу : монографія [Електронний ресурс] / О.В. Вознюк. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. — 550 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/16366/>
10. Вознюк О.В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика : монографія [Електронний ресурс] / О.В. Вознюк. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. — 608 с. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/12948/>
11. Закон України «Про освіту». — К. : Генеза, 1996. — 36 с.
12. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Проект. — К. : Шкільний світ, 2001. — 16 с.
13. Кудрявцев В.Т. Выбор и надситуативность в творческом процессе: опыт логико-психологического анализа проблемы / В.Т. Кудрявцев // Психологический журнал. — 1997. — Т. 18. — № 1. — С. 16–30.
14. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти : навчальний посібник / В.С. Лутай. — К. : Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України. — 1996. — 256 с.
15. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности / В.А. Петровский. — Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. — 512 с.
16. Петровский В.А. Психология неадаптивной активности / В.А. Петровский. — М., 1992. — 223 с.
17. Сбруева А.А. Порівняльна педагогіка / А.А. Сбруева. — Суми : Університетська книга, 2005. — 320 с.
18. Урманцев Ю.А. Начала общей теории систем / Ю.А. Урманцев // Системный анализ и научное знание. — М. : Наука, 1978. — С. 5–33.
19. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. — 2-е изд. — СПб. : Питер; М. : Смысл, 2003. — 860 с.

REFERENCES

1. Bogoiavlenskaia D.B. Intellektualnaia aktivnost kak problema tvorчества [Intellectual Activities as the Problem of Creativity] / D.B. Bogoiavlenskaia. — Rostov-na-Donu : Izd-vo RGU, 1983. — 173 s. (Russian).
2. Vozniuk O.V. Pedagogichna synerhetyka: henezа, teoriia i praktyka : monohrafiia [Pedagogical Synergetics: Genesis, Theory and Practice] / O.V. Vozniuk. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2012. — 708 s. (Ukrainian).
3. Vozniuk A.V. Kak vozmozhen sintez znaniia [How can We Realize Synthesis of Knowledge] : monohrafiia / A.V. Vozniuk. — Zhitomir : Izd-vo ZhGU im. I. Franko, 2016. — 774 s. (Russian).
4. Vozniuk A.V. Integralnaia konceptsiia somaticheskogo i dukhovnogo zdorovia lichnosti [Integral Concept of Somatic and Spiritual Health of Personality] : monohrafiia / A.V. Vozniuk. — Zhitomir : Izd-vo ZhGU im. I. Franko, 2013. — 716 s. (Russian).
5. Vozniuk A.V. Pedagogicheskaiа sinergetika [Pedagogical Synergetics] : monohrafiia / A.V. Vozniuk. — Zhitomir : Izd-vo ZhGU im. I. Franko, 2012. — 812 s. (Russian).
6. Vozniuk A.V. Filosofskiie osnovaniia pedagogicheskoi aksiomatiki [Philosophical Fundamentals of Pedagogical Axiomatics] : monohrafiia / A.V. Vozniuk, A.A. Dubaseniuk. — Zhitomir : Izd. ZhGU im. I. Franko, 2011. — 564 s. (Russian).
7. Vozniuk O.V. Kontseptsiiа tsilisnosti yak osnova filosofskoho syntezu znan [Concept of Integrity as Basis for Philosophical Synthesis of Knowledge] / O.V. Vozniuk. — Zhytomyr : Ruta-Volyn, 2005. — 388 s. (Ukrainian).
8. Vozniuk O.V. Tsiliovі oriientyry rozvytku osobystosti u systemi osvity: intehratyvnyi pidkhid [Aim Orientation of Personality Development in Education System: Integrative Approach] : monohrafiia / O.V. Vozniuk, O.A. Dubaseniuk. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. — 684 s. (Ukrainian).
9. Vozniuk O.V. Nova paradyhma modeliuvannia ta rozvytku istoryko-pedahohichnoho protsesu [New Paradigm of Modeling and Development of Historical and Pedagogical Process] : monohrafiia / O.V. Vozniuk. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. — 550 s. (Ukrainian).
10. Vozniuk O.V. Rozvytok osobystosti pedahoha v umovakh tsyvilizatsiinykh zmin: teoriia i praktyka [Development of Pedagogue's Personality under Conditions of Civilization Changes: Theory and Practice] : monohrafiia / O.V. Vozniuk. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2013. — 608 s. (Ukrainian).
11. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine on Education] — K. : Henezа, 1996. — 36 s. (Ukrainian).
12. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti. Proekt [National Doctrine of Ukrainian Education Development in XXI century]. — K. : Shkilnyi svit, 2001. — 16 s. (Ukrainian).

13. Kudriavtsev V.T. Vybor i nadsituativnost v tvorcheskom protsesse: opyt logiko-psikhologicheskogo analiza problemy [Choice and over-situation in the Creative Process: Experience of Logical and Psychological Analysis of the Problem] / V.T. Kudriavtsev // Psikhologicheskii Zhurnal. — 1997. — T. 18. — № 1. — S. 16–30 (Russian).
14. Lutai V.S. Filosofii suchasnoi osvity : navchalnyi posibnyk [Philosophy of Contemporary Education] / V.S. Lutai. — K. : Tsentr “Mahistr-S” Tvorchoi spilky vchyteliv Ukrainy. — 1996. — 256 s. (Ukrainian).
15. Petrovskii V.A. Lichnost v psihologii: paradigma subiektnosti [Personality in Psychology: Paradigm of Subjectivity] / V.A. Petrovskii. — Rostov-na-Donu : Feniks, 1996. — 512 s. (Russian).
16. Petrovskii V.A. Psihologii neadaptivnoi aktivnosti [Psychology of Non-adaptive Activities] / V.A. Petrovskii. — M., 1992. — 223 s. (Russian).
17. Sbruieva A.A. Porivnialna pedahohika [Comparative Pedagogics] / A.A. Sbruieva. — Sumy : Universytetska knyha, 2005. — 320 s. (Ukrainian).
18. Urmantsev Yu.A. Nachala obshchei teorii sistem [Fundamentals of General Theory of Systems] / Yu.A. Urmantsev // Sistemnyi analiz i nauchnoie znaniie. — M. : Nauka, 1978. — S. 5–33 (Russian).
19. Khekkhauzen Kh. Motivatsiia i deiatelnost [Motivation and Activities] / Kh. Khekkhauzen. — 2-e izd. — SPb. : Piter; M. : Smysl, 2003. — 860 s. (Russian).

Вознюк А.В.

СИСТЕМНО-ЦЕЛЕВОЙ АСПЕКТ ХОЛИСТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Эталонной образовательной системой является такая система, которая интегрально-комплексным образом реализует триединую цель: формирование компетентного специалиста, патриота-гражданина и гармоничной личности. Таким образом, наиболее полной и совершенной педагогической моделью должна стать такая холистическая парадигма, которая обеспечит реализацию (на теоретико-методологическом и практико-технологическом уровнях) вышеуказанных целей. Это возможно благодаря формированию у учащейся молодежи способности к творческой деятельности (активности). Поэтому творчество есть главной интегральной целью образования как системы и общественного института.

Ключевые слова: междисциплинарные исследования, образовательная парадигма, универсальная парадигма развития, формирование специалиста, патриота и личности, холистическая парадигма образования, эталонная образовательная система.

Voznyuk O.V.

SYSTEM-ORIENTED ASPECT OF HOLISTIC PARADIGM OF EDUCATION

A system-oriented aspect of the holistic paradigm of education is analyzed, which allows to conclude that the perfect system of education corresponds to the perfect educational and social environment and integrates in a threefold aim — the formation of a competent specialist, a patriot-citizen and a harmonious personality. Due to this conclusion the most perfect teaching paradigm is a holistic paradigm. According to the universal paradigm of development we can speak about a universal model of the development of the man's activities: Thesis: the game (the activity that is not aimed at achieving the pragmatic goals and existing for its own sake as a subject-subject phenomenon, like the “art for art's sake”). There was not a sharp boundary between labour and leisure in most ancient (primitive) communities, when activity could be accompanied by singing, telling tales, etc. Antithesis: labour (purposeful activity aimed at achievement of certain pragmatic goals, revealing the subject and object instrumental nature). Only during the industrial revolution we observed the differentiation between work and leisure, when the latter began to cover the non-working time. Synthesis: creativity (subject-subject phenomenon, being the activity repeating the game, but at a higher level of development and having the characteristics of the game (spontaneous, self-determinate activity) and the labor (activity, which manifests a certain practical result). In creativity form of human activities the labor and leisure are combined and integrated. It is shown that the major goals of human development (a harmonious person, competent person and citizen-patriot) are implemented in the context of a holistic educational paradigms due to the formation in the students the ability to creative activities. Thus, creativity is a fundamental aim of education as a system and social institution which orients on three global goals of education in the context of the development of a harmonious personality (the subject of socio-personality values), a citizen (a patriotic subject) and a competent specialist (the subject of human activities).

Key words: interdisciplinary research, educational paradigm, universal paradigm of development, development of specialist, patriot and personality, holistic paradigm of education, standard education system.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2016

Прийнято до друку 10.02.2016